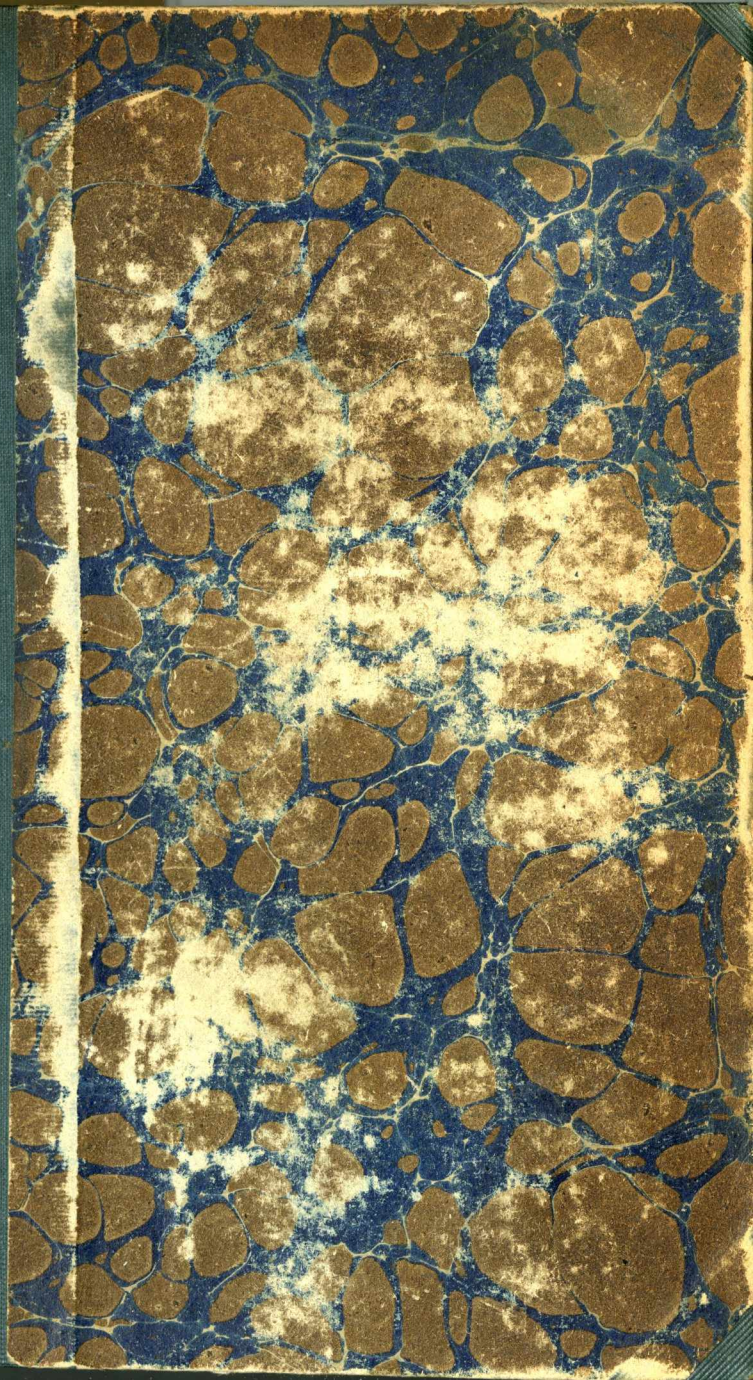

Politikai
röpiratok.

98

93
A
P.H.

NŐI EMANCIPATIO.

TÁRSADALMI, POLITIKAI,
TÖRTÉNELMI, STATISZTIKAI, PAEDAGOGIAI
ÉS
NEMZETGAZDÁSZATI ÉRVEKKEL TÁMOGATJA

SZERÉNYI ENDRE.

6.

E mű tiszta jövedelmének egyharmada a győri jótékony nő-
egylet javára szenteltetik.

KIADJA CZÉH SÁNDOR GYŐRÖTT 1872.

1771

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY NATHANIEL BATES

NEW-YORK: PUBLISHED BY G. & C. VAN NEST, 1856.

A
NŐI EMANCIPATIO.

TÁRSADALMI,
POLITIKAI, TÖRTÉNELMI, STATISZTIKAI, PAEDAGOGIAI
ÉS
NEMZETGAZDÁSZATI ÉRVEKKEL TÁMOGATJA

SZERÉNYI FENDRE.

E MŰ TISZTA JÖVEDELMÉNEK EGYHARMADA A GYŐRI JÓTÉKONY
NŐ-EGYLET JAVÁRA SZENTELTEK.

KIADJA CZÉH SÁNDOR GYŐRÖTT. 1872.

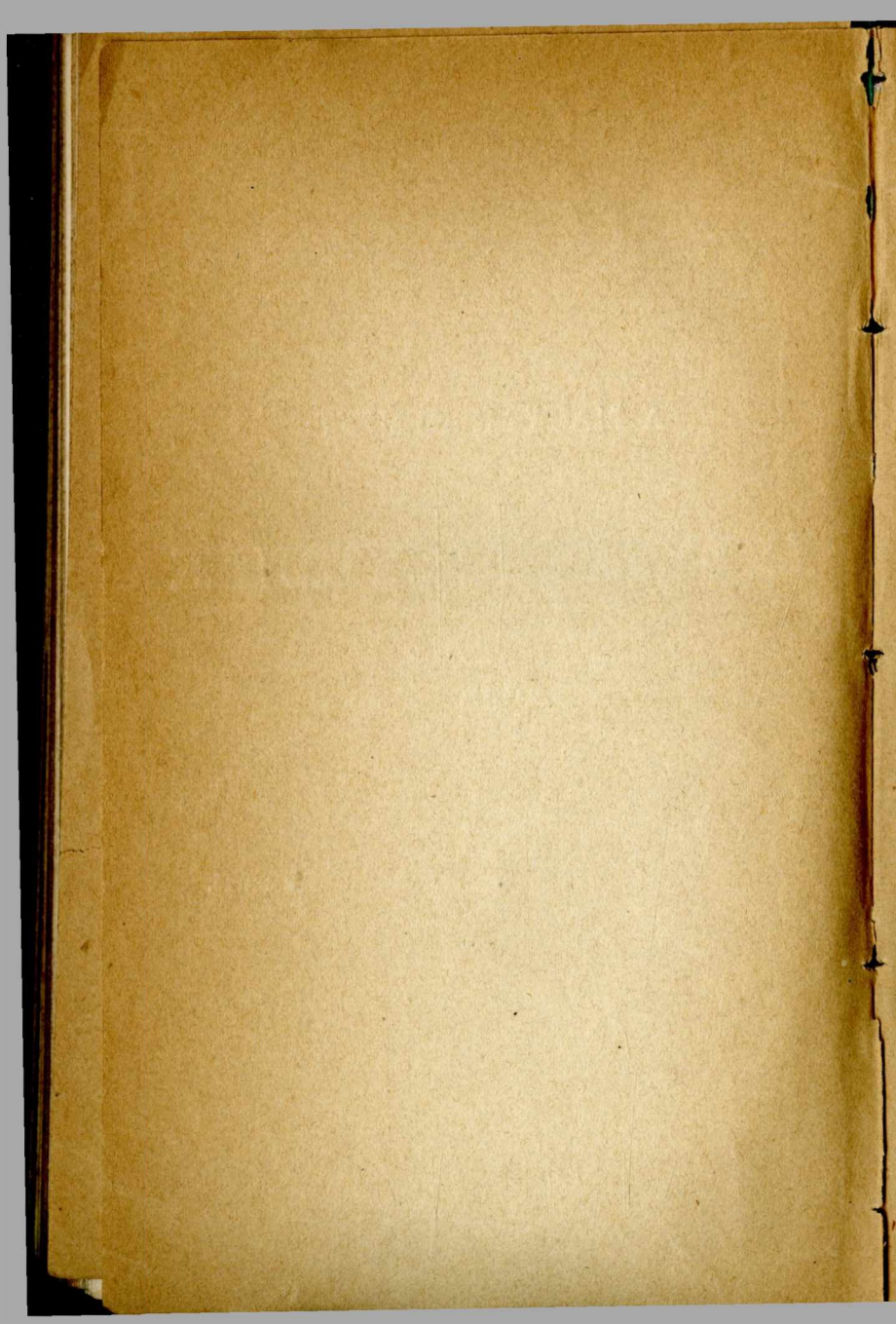
Dr BALLAGI GÉZA.

A MAGYAR NEMZET

LELKES HÖLGYEINEK

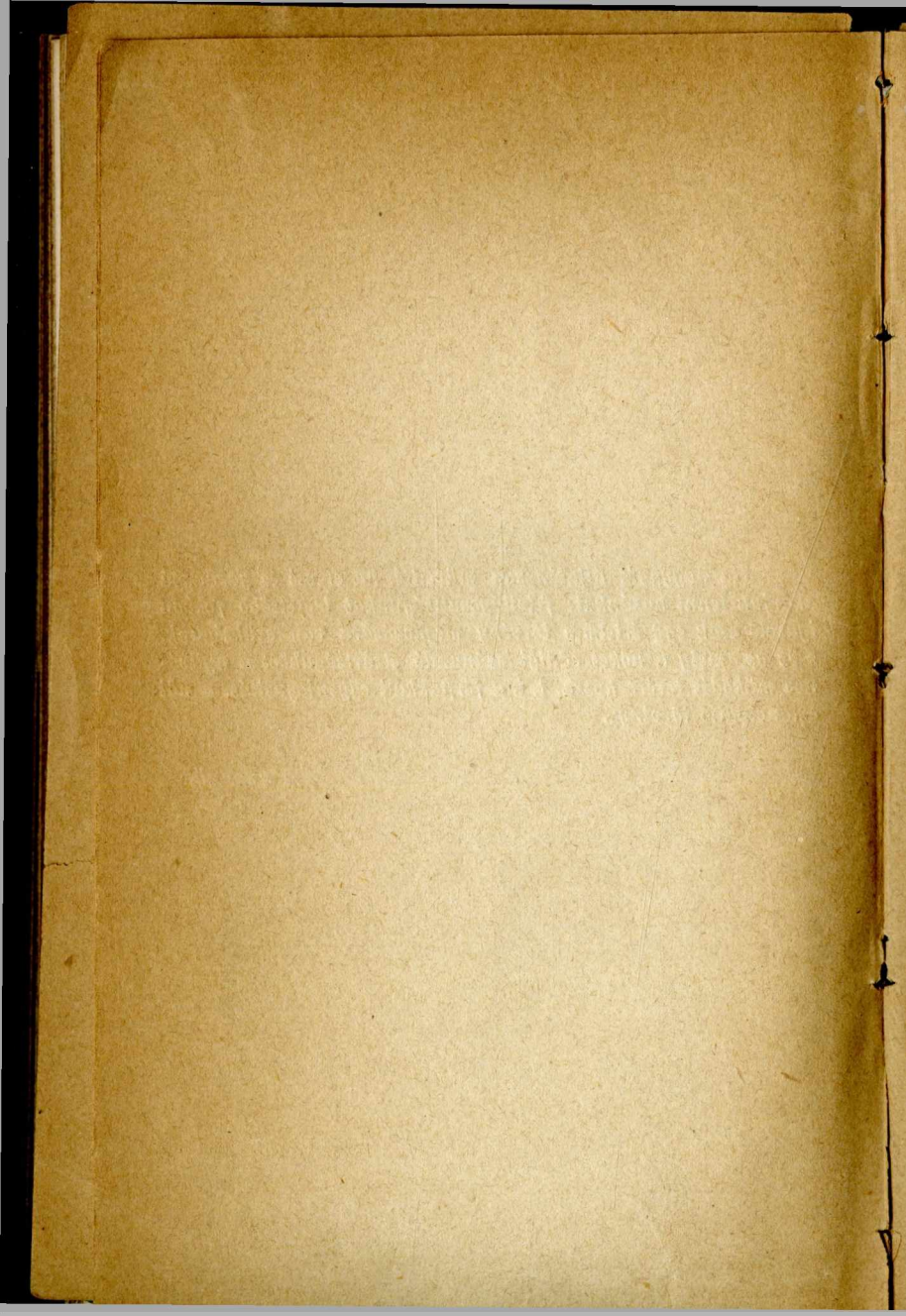
AJÁNlja

a szerző.

Ha nagygyá, általánosan műveltté, ha erőssé és gazdaggá akarjuk tenni hazánkat: felvilágosultságunkat legfelsőbb fokban igazoló csak egy értelmes törvény meghozására van szükségünk, s ez az, mely a nőket eddigi szánandó elzártságukból a nyilvános működés terére hozza, t. i. a férfiakkalí egyenjogusítás, a női emancipatio törvénye.

A szerző.

A NŐI EMANCIPATIO.

Minden fogyasztás productiv legyen, azaz arra szolgáljon, hogy a nép anyagi, szellemerkölcsi és politikai fejlődését, erejét és épségét előmozdítsa, biztosítsa.

Kautz Gyula.

I.

Különös, hogy mi magyarok majdnem mindannyiszor két tűz közé vagyunk szoritva, valahányszor új eszmék testesítése körüli viták forognak a parlamentáris kormányok asztalain.

Legkevesebbé sem állunk másképp például a női emancipatio kérdésével, ha ugyan úgy vesszük a dolgot, hogy ott kezdődik a női emancipatio, hogy éppen úgy legyenek ők is jogosítva a felsőbb tudományszakok hallgatása-, s így tetszésként választható pályák betöltésére, mint jogosítva van erre egész teljében a férfinem.

Mert ha nyugatra tekintünk: Amerikában ma-holnap már ezredes, — ha keletre: Moszkvában orvos- és jogtudományvégzett nőkkel találkozandunk; holott nálunk e részben csak pium desideriummal találkozhatni, s még ez is ócsárlásra talál többeknél.

Tehát ily primitívállapotú eszmékkel szemben, mi mindig valami semleges álláspontot foglalunk

el. És ha mély megfontolóra vesszük e dolgot: nem mondhatnók, hogy a leggyakrabban ne lenne helyes ezen közönyös magatartás.

Tekintve ugyanis az eszme testesülte után műveltebb államokban bekövetkezhető állapotok kedvező vagy kedvezőtlen voltát — mit a mély logikának már az előzményekből is meglehet itélni — lökést kaphatunk a példákbl: valjon fogjunk-e hozzá a munkakivitelhez komolyan, avagy hagyjuk az eszmét legalább minkörünkben parlagon.

A női emancipatio már a kisebb társadalmi körökben is szó-tárgya kezd lenni. A lapok már sokat szólottak felőle; de nagyon kevés azok száma, kik mélyebben s érdemileg tették volna tanulmányuk tárgyává.

Csekélységünk sem igen válik ki ezek sorából. De tudva, hogy egyesek nézeteinek összetalálkozásából magasulnak elvvé a nézetek; elmondjuk mi is szerény vélekedésünket e társadalomujító eszméről azon biztató hitben, hogy nem leszünk untatók tisztelt olvasóinkra.

Mielőtt azonban ezt tennők: nem veszünk czélt, ha eleve azon okokról szólunk, melyek napjainkban föltétlenül szükségessé teszik a női emancipatio eszméjének nemcsak pengetését, hanem mélyebb tanulmányozását is.

* * *

A női emancipatio oly eszme, mely az egyszerű átugrást nem tűri meg, ha czélunk: meggyő-

zöleg hatni azokra, kiket a nemzet felruházott vala mindazon jogositványokkal, melyek a társadalomban improductive fennálló személyek s tárgyak productivvá tételére kiváló befolyást gyakorolhatnának.

Azért megengedik t. olvasóink, hogy komolyan vessünk számot magunkkal, s ne csak nekivetve mondjunk igent, vagy nemet amaz ellenvetésekre, melyek a női emancipatiot illetőleg felhoznak, de hánytorgassuk is meg azokat többoldalulag, s ha úgy kívánja az ész törvényszéke: hajoljunk meg a nyomós érvek előtt; ha pedig nem, úgy védjük magunkat. Hogy e védelmünk pártszinezettől szennyezett ne legyen, jónak látjuk eleve is kimondani, mikép az itt következőkre nézve semleges magatartásuk leszünk, s egyedül a helyes be- vagy lehozásu logikát tartandjuk szem előtt.

Feltűnő sokaknak, s nem tudják okát, hogy miért rendelkezhetnek a nagyobb erkölcsi testületek oly roppant számával a nőtlen fiatalok-, hajadonoknak. Pedig az ok itt nagyon könnyen felismerhető; mert vannak erkölcsi testületek, hol épen az ellenkezőről győződhetünk meg. Ezek a kisebbek, melyekben nem törnek a lelkek elérhetlen magasra, nem sóvárognak világpolgárságra, él mindenki a maga egyszerűségében, saját házikójában megelégedve, s be-berándulva a közelvárosba, pénzt szerezni abból, mivel kicsike birtokát a gondviselés megáldotta. Nincs itt forgalom, nincs gyors közlekedés, vagy ha van is, igen kevés hatása az szelid erkölcsének,

magatartásának megváltoztatására. — Így nagyon természetes, hogy messzire esvén a pazar fényben kaczerkódó nagy városoktól, nem igen ragadván rájok a nemzetgazdászok által majd helyeselt, majd meghazudtolt fényűzés: bennök úgy a nők, mint a férfiak nem a csillogásban keresik az élet boldogságát, hanem egy sokkal solidabb uton, mely a nagyobb városok igen számos hölgye előtt majdnem egészen ismeretlen: az egyszerű és mégis szép háztartás-, s a dúsán fizető gazdálkodásban. Nem félhet tehát a fiatal ember, hogy szüntelen a toilette mellett veszteglő babára tesz szert, ha faluról nő sül; attól sem tarthat, hogy amit ő mint férj, napi fáradozással beszerez, ugyanazt neje toilettere költené, szóval pazarolná majd tánczvigalmakon, majd azon ürügy alatt, hogy idegbaja gyógyítására megy, fürdőkbe tett kirándulásokon.

Az ily kisebb erkölcsi testületek házaiból kikerült asszony nem azt keresi, hogy a fiatalemberek bókjai előtt nyegleséget fitogtasson; hanem igenis iparkodik azon, hogy háziassága, tehát valódi hivatásának betöltése által férjét minél nagyobb szeretetre gyulaszsa maga iránt. Szóval egy ily nő fel fogja hivatását, mert a szülői háznál anyailag, s nem oly intézetekben nővelkedett, hol minden hasznavetlenségre oktattatnak hajadonaink, egyedül arra nem, hogy mikép törekedjenek rendeltetésöknek, hivatásuknak megfelelni, minek oka szintén nagyon egyszerű.

Az ily intézetek nevelőnői is olyanok, kik ha-

sonlóan czéliránytalan nevelésben részesülvén: természetes, hogy a női hivatás-, és háztartásról szót emelni, annál inkább oktatásokat adni talán szégyenkeznek is a már serdülő kisasszonyok előtt, mintha bizony mindannyian egyszerre nagyságos asszonyokká válnának, mihelyt a serdülő kort elérik. Józanul fontolják meg azt a szerető szülők, s gondolják hozzá, nem kell-e előbb a tövissel megalkudnunk, ha rózsából vetjük ágyunkat. Hányan vannak, kik mindezzel nem törődve, azt hiszik, hogy ha leányuk az apáczák, vagy a bonneok fegyve alól kikerült, már mindjárt férjezhető. Pedig bizony-bizony jó lenne a ház körül is egy kissé járatossá tenni, nehogy savanyu babért küldje szakácsnéjét a piacra.

Ezek azon nagyfontosságú indokok, melyek miatt sokkal kisebb számban vannak hajadonok a csekélyebb erkölcsi testületekben, különösen falvakon, mint nagyobb városokban; ez az oka, hogy a háziasan növelt hajadonok kapósak, s az intézetekben magas igényekkel megmétélyezett szivüek rendesen még azzal adóznak, hogy nagyobbára gyümölcstelen virágzanak el. „Magasak igényei. Elégitse ki, a ki akarja. Én ugyan nem fogok hozzá,“ — szokták mondani fiatal embereink.

Társadalmunkban tág tér nyílik ezen szomorú állapot felett a gondolkodásra.

Oly világot élünk, melyben megczáfolhatlanul nagy a drágaság. A nősilendő fiatalok fizetménye a drágasághoz nincs úgy arányítva sem egyes intézetek vagy emberek, sem az állam által, hogy be-

lőle egy tisztos család fenntartása — nagyobb anyagi küzdelmek nélkül eszközölhető lenne. Pedig ha ezen frissiben segítve nem leend, tarthatunk tőle, hogy az értelmiség (intelligentia) nem foghat saját véréből hátrahagyni egy új nemzedéket, de csekélyszámu utódain felül fog kerekedni egy egészen újabb, most talán még a művelődés legprimitívebb csirájában szunnyadó féligművelt nemzedék, mely hogy mikép fogja megkezdeni a társadalom újjászervezését, oly kérdés, hogy annak megfejtése igen könnyű a komolyan gondolkozni szeretőknek. Kezdetleges állapotban levén ugyanis a műveltségre nézve, s hirtelen a legmagasb fokot akarván elérni: ebbeli ugrása által romokat fog hagyni a mai intelligentia kezéből kivett társadalom helyén s e rombadöntés mindnyájunkat elsöpör, csak a romboló újabb nemzedéket nem, mert ők egyesültek volt ama hatalommal, mely e rémitő tette fölbérelte őket.

Ekkor már a gyors segély sem segély. Ekkor már nem fognak az idők sem Hunyadiakkal, sem Deák Ferenczek-, sem Széchenyiekkel megáldani; mert visszaéltünk azon bölcs intelmekkel, melyek — ha alkalmazásba vétetnek — a legnagyobb hatalmasságokat is képesek voltak volna lefegyverezni.

Már most is számlálvák perczeink ez ügyben. Ne mulasztjuk el a komolyabb megfontolást. Fontoljuk meg, hogy mi intelligentia nélkül fenn nem állhatunk. De valjon honnan lesz intelligentiája csak egy félszázad múlva is e maroknyi magyarságnak, ha mindig nagyobb fájdalommal kell szem-

lennie a nemzetiségi philosophnak, hogy intelligentiánk nősülendő osztálya még csak gondolni sem mer a nősülésre.*)

Nézzük végig, hogy hosszasak ne legyünk, csak az államtisztviselőséget. A birák, a titkárok, fogalmazók, de különösen az alrendű hivatalnokok, irnokok, irodatisztek — nagyon keveset kivéve — mindannyian oly fiatal emberek, kik többérszt a szegényebb osztályból vergődtek az intelligentia ez osztályába, tehát csakis kiérdemlett évi illetményeikből tartván fel magukat, annál kevesbbé szándékszanak az emberi hivatás egyik legszebb oldalával érintkezni, mivel meggyőződtek, hogy az idő nehézségeihez képest csak gondjaikat szaporítanak, ha azt tennék, s ennek következtében még bünös tervek kivitelére is vetemednének, mint az már nem egyszer megtörtént károsításával az államnak, bebörtönöztetésével a családapának, s a mi még szomorubb valamennyinél, becsületvesztésével a családnak.

Mindezek okszerü megfontolására, s azután még okszerübb javaslattételre első sorban honatyáink hivatvák; főleg azért, mert e kérdés olyan, hogy mig egyrészt minden egyes honfi és honleány a legnagyobb érdekekkel várja megoldását, másrészt nem olyan az, hogy megoldását egész közönnyel akárkire bizhatnók.

*) Igazolja ez állításunkat azon körülmény, hogy nősülésre buzdító egyletek vannak keletkezöben, melyek aztán egy kis ajánléköszszeggel is segélyzendik azokat, kik mátkásodásukat bejelentik.

E kérdés tüzetes megoldása annyival inkább kívánatos, minthogy meg- vagy meg nem fejtésébe bocsátkozás állítólagos érveül ismét azon kérdés merül fel: Akarjuk-e, hogy a magyar állam intelligentiája fennálljon, erősödjék és terjedjen, avagy emeljünk korlátokat terjedésének, illetőleg tartasuk fenn a meglevőket?

Szóval az eddig előadottakból egyebet alig huzhatni következményül, mint hogy: hozzunk törvényt, mely eszközölje, hogy azon ifjak, kik mint az intelligens osztályba tartozók, tudományos pályán keresik kenyeröket, rendelkezhessenek oly jövedelemforrással, mikép rendes hivatalukon kívül ne kényszeritessenek más utakon beszerezni azt, mi egy nős, illetőleg családdal megáldott egyén háztartására a kor igényeihez képest feltétlenül megkívántatik.

Ez által nagy befolyást gyakorolnának honatyáink először a magyar nemzeti intelligencia szaporítására; másodsor a hajadonok ropant számának apasztására; s végül harmadszor különösen boldogéletü családok, ekkép boldog nemzetnek is előteremtésére.

Ha azonban ezt tenni vonakodnának honatyáink, a mi még inkább emelné ezen a saját fajunkra nézve kedvező állapotot: az nem egyéb, mint a női emancipatio, mely alatt részünkről a férfiakkali egyenjogusitást értjük társadalmi s politikai szempontból.

II.

A női emancipationnak úgy vannak barátai, mint ellenségei.

Mi úgy hiszszük, s erőnkhez képest be is bizonyítjuk, hogy az elsőeknek érveik sokkal nyomósabbak emezekéinél.

Mert ha azt tekintjük, hogy Magyar és Erdélyországban a tizennégy éven felüli bizonyos foglalkozás nélküli nők száma: 2.118,625-re rug, míg a férfiak e részben csak 236,730-an vannak; már ebben is oly roppant érvvel rendelkezünk, mely a női emancipatio-elleneseknek nem kis anyagot nyújt a mélyebb gondolkodásra.

Azon 200,000 és néhány férfi ugyanis vagy elaggott, vagy nyugalomba helyezett, vagy végül oly magánzók serege, kiknek talán épen e perczben nincs foglalkozásuk, de már a másokban, mire ügyök eldül, mindenesetre lesz; mert van pályájok, melyen haladhatnak, most is csak váratlanul érkezett esetlegesség tartván őket rövid időre függőben.

Valjon mondhatjuk-e ugyanazt ama két millión felüli nőkre, kiknek választott pályájok nem lévén, vagy kétségbeeséstől indittatva, öngyilkosságra vete-mednek, vagy megnevezhetlen pályák szomorú szélyeinek áldozzák fel tiszta keblöket — hacsak az Amor véletlenből épen úgy nem találja valamely

férfin szivét megsebzeni, hogy ezek valamelyikének áldozza fel élete jobb felét.

Mily gyér eset azonban mai napság, hogy egyedül a tiszta szerelem szózata kötné fiatalainkat szégyensorsu nőkkel egybe. Legjobban megfejtí e kérdést a mindennapi tapasztalás, mely úgy igazolja, hogy a szivnyerő pénz, a vagyon az, melyért szerelemre látszanak gyuladni fiatalaink s nem tiszta, önzetlen szerelem.

Tudva, hogy ha valamely nagyjelentőségű dolognak tiszta fényben leendő feltüntetését célozzuk, nagyon üdvös az erősen meggyőző, s csalhatatlan számadatokhoz (statistikai kimutatás) fordulni; kiveszszük Keleti Károly koszoruzott „Hazánk és népé“-ből e következőket:

Magyar-Erdély országban a hajadonok

száma	3.361,175
az özvegnőké	587,792
az elváltnőké	24,745
	<hr/>
Összesen:	3.973,712

Az elsők — mert a bölcs törvényhozás egyedül e hivatásra kárhóztatta őket — várják a kérőket. Pedig e szerepre mai fiatalságunk vajmi kevésé hajlandó. Félt ugyanis, hogy az igények magasak lesznek, s a divatszeszély kétszeresen fölemésztheti a hozományt.

Az özvegyek és elváltak mit tegyenek? A törvényhozói logika ezeket még keservesebb sorsra vetette, mint a hajadonokat. Mert hiszen a hajadonok még szülőik körében élve, a mindennapi szük-

ségletekre megkívántató gondok emésztő hatalmától mentvék; de az özvegyek s elváltak már magasabb kort érven el: nincs jövőjük, kivált ha anyákká lettenek. Így csakis a házon belül eszik azon keserű falatot, melyet gyakorta éjek töltése melletti ötések, varrás és enemű munkálkodással szereznek, hogy fenntarthassák magukat. Képzeljük körülök az árvákat, midőn kenyeret kérnek. Az anya szivzuzottan kénytelen a kinos „nincs“ szót kiejteni, s azonnal átlátjuk a siralmas helyzetet, mely az özvegy s elvált nők részére van megírva a társadalmi törvényben. — Ily szomorú állapotban még a háztartásról is leszoknak, elfeledik azt. Nincs, a kinek örömet szerezzenek általa. Meghalt az apa.

Volna ellenben pályájok, melyen a világ piacán is működhetnének: azonnal mentve lennének a rájuk sokszor oly lélekölőleg ható magánytól; még vidámabb kedélyt mutatnának, mint minővel a természetől megáldattak; mert tudnák, hogy biztos keresetmódjuk, kedves és a társadalomra is jótékonyan gyümölcsöző foglalkozásuk van.

Valóban sajnálatra méltók a hajadonok, szánandók az özvegyek, sirathatók az elvált nők a mi társadalmunkban!

Gondolják sokan, hogy midőn a nőket jogokban óhajtjuk részesíteni, ez óhaj testesítésére légből, képzeletből kapjuk az érveket.

Mi azonban úgy tudjuk, hogy az itt felhozottak nem légből, hanem hiteles számadattanból, és tapasztalásból meritett érvek, melyeket megdönteni

akarni annyit tennie, mintha valaki azt hirdetné, hogy ő műuton előállítandó napfogyatkozással fogja meglepni a világot.

Az emancipatioellenesek azt is mondják, hogy ha társadalmunk ezen ujitása érvényre emelkednék, tönkre tennők az egész családi életet.

Amerika azon városában, hol — ha nem csal emlénk — 38 ezerrel több a férfi, — talán igen: de ahol — mint nálunk oly túlsúlyban vannak a nők, hogy némely megyében 1000 férfira 1140 is esik, ott legkevesebb sem tarthatunk az ellenpárt említett föltevésének bekövetkeztétől. — Mert ha a tanulók száma mai napság 50 ezer a férfinemből; ugy véljük, hogy a nők sem lennének többen e téren. Aztán ha többre is emelkednék a nőtanulók száma a férfiakénál: e körülménynek mint a női kebel művelődés iránti fogékonyságának csak örvendhetnénk anélkül, hogy a társadalom csak kicsiben is hátrányt szenvedne ezért.

Utóvégre nem lenne-e jobb, nemzeti művelődésünk, s egyáltalán az egész emberiség haladására előnyösebb, ha hajadonaink is a tudomány csarnokában versenyeznének egymással, semhogy arra tanittassanak a kor igényeinek most már semmi tekintetben meg nem felelő, schlandriánrendszerű nőtanintézetekben: mikép kell fiatal emberek nyegleségei felett erőltetésből majd kedves, majd követelődző hangulatot mutatni?

Szólottak már — mint fennebb is említők —

sokan a női emancipációról; de majdnem mindannyian egyedül a természetre, vagy az eddig fennállott törvényekre hivatkozva, mondták el nézeteiket, melyek ilyformán nem is saját nézeteik voltak, hanem csak ismétlése a már uralkodóknak.

Mi nem hivatkozunk sem a természetre, sem az eddigi törvényhozásra; de igenis hivatkozunk az emberi nemes eszmék, s magának az emberiségnek fejlődésére, s e fejlődéssel karöltve járó haladására, mely ugy a természetet, mint a törvényhozást mindig a haladás révébe szokta vezetni, s mindkettőt feltétlenül a kor követelményeinek kivitele czéljából maga részére hódítani.

Első, minek a szépnem örök köszönettel tartozik, a kereszténység jótékony szelleme.

Az ős vallások szerint ugyanis — némely incultur népeknél láthatjuk még napjainkban is — a nők lelki tehetséggel föl nem ruházottaknak tekintettek. E balhitet a kereszténység áldásos szelleme dönté meg s innen magyarázhatjuk ama tiszta kegyeletet, melylyel a nővilág a kereszténység iránt viseltetett, s viseltetik.

A kereszténység tehát megtette a magáét.

Utána az emberiség jótékony szellemének, a művelődéssel testvéresült haladásnak kell kivívnia azt, mire már a kereszténység ez időszertint hivatva nem érezi magát: a nők teljes függetlenítését azon, nemökhöz valóban nem illő íga alól, melybe egyes korlátolteszüek csak is a konyhára hivatkozással szeretik őket hajtani.

Bocsánat tisztelt hölgyvilág ez ide épen nem illő nyilatkozatért. Bizonyára nem csekélységem az, ki a szépnem előhaladását, felszabeditását ily elkopott s erőtlen indokkal támadná meg.

Igaz ugyan, hogy a háztartás, miként azt a „Szabad Sajtó“ tárczairója mondja, csak két szülőből áll, de nem állhat az, hogy a női emancipatio körül elágazó véleményekre döntőleg ható többséget nélkülöznök.

Mert tegyük föl, hogy eltekintve minden más államtól, csak Magyar-Erdélyország mindkét nembeli lelkei egy a női emancipatio megvitatására egybehevendő értekezleten megjelenének, valjon nem lenne-e több a kérdéses eszme testesítési pártján, ha megczáfolhatatlanul tudjuk, hogy a nők mindnyájan, s még a férfinemből is nagyon sokan mellette nyilatkoznának.

Nem akarunk szónoki fogásokkal élni, nem szép beszédet írni, mert az emancipatio-ellenesek logikája ezt is kifogásolja, — csak annyit jelzünk, hogy jól lehet a csendes házi körben sokkal nagyobb erő, sokkal több hatalom van a nőnél, mint minő a természettől az atyának adatott; mégis jóval felülhaladja az atya házi külminiszterségével egybekapcsolt hatalma azon jogkörét az anyának, mely ennek házi belminiszterségéhez fűződik.

Azért szóljon bármily erősen ellene a magyar-törvényhozás a női emancipationak, vitassa el bármelyikét nézeteinknek; azt az egyet azonban elvitatni nem fogja, hogy az egyesült-államok

minta-államot képviselnek a föld egész száraán.

Ha ez áll: ugy állania kell annak is, hogy meg fog jöni az idő, mikor a messze nyugat intő szózatát a magyar törvényhozók is megfogják érteni; meg fog jöni az idő, mikor kitárják az általános tudományos műveltség templomát nemcsak önnemök, de a szépnem előtt is. Mert habár tudjuk, hogy érzéki, — érthetőbben — ivarszervi tekintetben különbség van a férfi és nő között: de senki sem mondhatja, hogy a nő ne volna képes épen ugy kiképezni magát ügyvéddé, orvossá, művészsze, iparossá, szóval bárminemü pályára, mint a férfi.

Hov asszony a Londonban épen most működő börtönügyi congressuson Amerika küldöttje, szép bizonyítványát adja a nőnem politikai képességének, midőn Tulford őrnagy, a straffordi fegyház igazgatójának azon állítására, hogy korbács nélkül nincs mód a javithatlan fogollyal elbánni, így válaszol: „A botbüntetés alkalmazását a fogházakban teljesen czéltalannak tekintem, mert a brutális embert brutálisabbá teszi. Igazságtalanság a megbecstelenített egyént méginkább megbecsteleníteni, s midőn már földön hever, újabb ütlegekkel kinozni. Jobb, ha a fogolynak mondják, hogy Isten gyermeke, mint örökösen ismételni előtte, hogy vadállat.“

Valjon hogy tetszik ez azoknak, kik a nőket legszebb jogaikban részeltetni nem akarják, sőt ellenők zúdulnak?

Fényes világot vet e pontocska azon laicus törvénytudók, politikai philosophok szemhályogára, kik úgy okoskodnak, hogy politikai jogok gyakorlására egyedül a férfiak lehetnek hivatva. Egyszersmind ami kételyünket is eloszlatja azon fentebb mondotakra nézve: valjon hozzáfogjunk-e a munkakivitelhez komolyan, avagy hagyjuk az eszmét legalább saját társadalmunkban parlagon. Mert Hov asszonyban példát látunk, Amerika pedig tettel bizonyítja, mintegy egyik ujabban testesített eszméjének gyümölcsét mutatja be Európának Hov asszonyban, mintegy int, hogy hozzuk be mi is a női emancipatiót, ha haladni s nem elmaradni akarunk, rossz következményektől semmi esetre sem tarthatván.

De menjünk még tovább. A történelem példák-
kal igazolja, mikép a nők nem ritkán lelkesebben viaskodnak a méztelen karddal a csatamezőn, ha a hazát veszélyben látják forgani, semmint a férfiak. Ott látjuk a legujabbak között a hazáért élethalálra kész Pusztowojtoff Henriettét, kinek neve a lengyel történelem lapjain örökre fennmarad. Avagy ha fordítunk az állításon: nincsenek-e férfiak, kik már a riadó hallatára is halálsápadtságról tanuskodnak? Ott van a mohácsi vészben a magyar király.

Ha tehát a nők úgy képesek bármily

pálya kellékeinek, kivánalmainak megfelelni a szükséges előismeretek megszerzése után, mint a férfiak;*) valjon miért nem adja meg a magyar törvényhozás nekik is azon jogokat, melyeket a férfiak oly széles terjedelemben élveznek? Miért ne lehetne nekik is a kölcsönösség elv kapcsán férjül kérni azon férfiut, kihez szívökben szerelmi lángot éreznek? Avagy a mindenség csak azért teremtette volna Évát, hogy neme egész integritással hajoljon meg a férfiak önkénye előtt? Ennek a természet szózata mond ellent, melyre pedig — most már én is így nyilatkozom — elleneink olyannyira szeretnek hivatkozni. Aztán gondolja meg az ellenpárt, hány lángelmét temettünk már el a nőkben s hányat vesztenénk még, ha az emancipatio kimondásával még sokáig késlekednénk. Ki tudja, hol volnánk már most, ha az csak egy két századdal előbb is mondatott volna ki?

Előbb-utóbb, de mindennek érvényt fog szerezni a kor követelő szelleme.

*) Egykori tanártársam, ki jelenleg Pesten a távirászatot hallgató nőket s férfiakat vezet, épen e napokban látogatásával szerencsétlenül, mint olyan, kinek bő tapasztalatai vannak a 18—32 éves nők s férfiak felfogása körül, a leglelkesebb szavakban adta köszönetét, hogy a nők védelmére „Társadalmunk bajai“ felett ily alaposan elmélkedtem. Mert tapasztalásból tudja — ugymond — hogy a felfogás, előadási ügyesség, tanulási gyorsaság s ügykezelés körüli avatottság a tanulónőknél sokkal inkább megérdemli a kitünttetést, mint a férfiaknál; szóval — ugymond — a correctség a nőknél mindenütt kitűnik, míg a férfiaknál az halvány színben mutatkozik. — Ezen egy szakembertől hallott nyilatkozat sokkal fontosabb, semhogy azt egyszerűen agyonhallgathatnám. Szerző.

Nem mondjuk mi azt, hogy a nők egyenjogúsítása feltétlenül maga után huzza az apai tekintély csonkítását. Mert, ha a nők egyenjogusítatnak is a férfiakkal, a törvény azon része, mely a családban az apai tekintély fenntartását védelmezi, mely tehát az apák iránt oly elnéző, s a nők iránt oly kemény, sok tekintetben sértetlenül maradhat.

Ezt befogják látni maguk az anyák is, hogy szükséges.

A társadalom felbomlása, tehát az egyenjogúsítás bekövetkeztével legkevesebbé sem jöhet szóba, és pedig annyival inkább, mert a nemzetgazdaság is elvül állítja fel, hogy a társadalom s a kormánygépezet vezetőinek szent kötelességök azon lenni; miszerint mindazt, a mi mint inproductiv áll fenn, productivvá tétessék. Már pedig, hogy a mi háztartásunkban egyedül az apa a productiv, az anya inproductiv, vagyis a férj szerez és fogyaszt, de a nő csakis fogyaszt és nem szerez, mert a törvényhozás eddig még nem akarta őt a valódi érdemében vehető szerzőképességgel felruházni, — azt ki tagadhatja?

Mindezekből higgadtan következtetve: itt az idő, hogy a magyar-törvényhozás ne hunyja be szemét ily égetőleg érzett szükség kielégítése, a nők egyenjogúsítása, rabszolgaságbóli felszabadítási közóhaj előtt. Azaz hozzuk meg a nők férfiakali egyenjogúsításának törvényét, s higgyék

meg érdemdús honatyáink: e törvény lesz fejünkön késő unokáink előtt a legcsillámlóbb korona.

III.

Ha intelligentiánk biztosítására, ugy a férfi, mint nőnem életfenntartásának könnyítésére, a hajadonok és nőtlen fiatalok roppant számának csökkentésére, szóval a társadalom tősgyökeres ujitására e felhozott két nézetünknek egyike sem vétetnék foganatba: akkor — minthogy a haladás zászlóvivője szabad államban azon ága szokott lenni a parlamentarizmus kormányának, mely az ugynevezett közoktatásügy vezetésével bizatik meg — ennek lenne feladata mindezekre nézve egy kimerítő törvényjavaslatot tenni a nemzet oltára-, illetőleg a ház asztalára.

Majoros ur tett ugyan e részben indítványt, de mert kellőképp nem indokolta indítványát, elesett. Így nagyon természetes az is, hogy a kormány az eszme további tanulmányozásával felhagyott. De e szerény sorok épen oda czéloznak, hogy felhozott nagyfontosságú okok miatt az újabb tanulmányozás tárgyává váljék anélkül, hogy ismét bekövetkezhetők interpellatiók által hagyjuk magunkat erre ösztökéltetni. Törekedjünk szabadelvűségre, s eszközöljük, hogy szabad nők is legyenek a szabad államban.

Midőn a halhatatlan Eötvös biboros széke megürült, vizsga figyelemmel kísértük a lapok nyilatkozatait az utód iránt.

Az utód Dr. Pauler Tivadar ur lett.

Voltak, kik szerencsésnek kürtölék e választást, s nagyban üdvözlék érette Andrásst; de voltak, kik ellene nyilatkoztak, még pedig a legnagyobb számban. — És ha végig tekintjük mindazon műveleteket, melyek művelődésünk terén azóta létesültek: mi mint a társadalomujító, de egyszersmind nemes eszmék barátai, úgy gondoljuk, hogy az utóbbiak magatartása nem volt a leghelytelenebb. Mert ezek — ha el is hallgatva — de mindenesetre úgy vélekedtek, hogy egy oly férfiura van szüksége a közoktatási tárczának, ki nem hajolva meg egyes aristokraták gögje előtt, oly uton fog haladni a közoktatási rendszer ujitását illetőleg, mely a társadalom helyesirányu művelődési aerájába a nőnemet is egészen fel fogja karolni.

Fájdalom! az eddigi műveletek erről bizonylatot nem nyújtanak. Ugyanazért óhajtandó lenne, hogy vagy nyilatkozzék őszintén kérdéses miniszterium az álláspontról, melyet szemben a női emancipatioval elfoglal, vagy ha ezt tenni vonakodnék: emeltessék egy oly szabadelvü egyéniség a közoktatásügyéri polczra, ki nem fog visszariadni azon keve-

sek kicsinylő nyilatkozatai elől, kik talán komoly logikájjal, s dilemmák közbeszövésével akarnák — ha ugyan birnák — a mindig ítélteképes és legyőzhetlen közvéleményt megdönteni.

Végül, ha a fiatalság szájalmas helyzetén s ebből kifolyó erkölcstelenség napról-napra nagyobb mérvet öltő terjedésén nincs tiszta szándéka, vagy erélyes akarata a kormánynak segíteni; segítsen legalább a közoktatási tárca azon, hogy ne butuljanak hajadonaink a kor igényeinek semmi tekintetben meg nem felelő leánynöveldekben, ne tömessenek meg sziveik fellelővárát építő magas igények, — szóval ürességgel, hanem legyen a nőnevelés egy oly tüzetes reformnak kitéve, mely eszközölni, „hogy a nők az életre és családra, főleg pedig az ifju nemzedékre kiható okszerűbb neveltetésben részesüljenek. Az üres páváskodás, a külmaz oktalan fitogtatása, a minden mélyebb alapot nélkülöző sima társalgási ügyesség helyett komoly ismeretek, nemes érzelmek, egyszerűség a szokásokban, igénytelenség, önzéstelenség és erkölcsi öntudat fejlesztése és gyarapítása legyen a főczél a nők neveltetésében, és a sok hajadonok száma egyre fog csökkenni.“ (Keleti Károly.)

Nevelést nyerni, igaz, csak drága áron lehet. De ha az állam arrogálja magának, minthogy kell is arrogálnia a nevelésügy feletti hatalmat és szem-

meltartást: megkövetelhetnők ezen nagy urtól, hogy ha parancsnokolni akar, akarjon gondoskodni is arról, hogy ne taszítassanak el szegénységök miatt annyian a közművelődés templomától, s ne kényszerítessenek sokszor oly tisztos családból származott hajadonok a mosogató edényhez állani, akiket csak azért, mert árván maradtak hátra, a neveletlenség miatt e sorsra nem kellett volna kárhozthatni.

Hányan vannak ugyanis ily állapotban? — Nézzünk végig a nagyobb városok családi köreibben. Látni fogunk ott oly arcokat, amelyekről tisztán visszasugárzik, hogy ága egy régi nemes családnak, de mert elárvult, s mert az ily árvult hajadonok tovább képezéséről, ipar s más efféle kenyérkereseti módok kezébe adásáról az állam nem gondoskodott, mint a nap tikkasztó hevének átengedett s nem gondozott csemete, lehajlott fővel, s kuszált hajjal eresztetett a nagy világba, hol aztán nélkülözve a jó tanácsokat, egyes iparlovagoktól félrevezettette magát, s ezzel örökre megásta sirját magának.

Istenem mennyire sülyedhet még társadalmunk, ha még tovább is eddigi schlendrian rendszerében hagyjuk fennállani!!

Mindenfelé a haladás zászlaját lobogtatják, mindenütt művelődési egyleteket létesítenek, mindenhol tömörülnek az erők az emberiség egy jobb korának elővarázsolására, és mindenütt csak egyről, a nőnem nevelésének, művelődési körének, komoly tudományokkal foglalkozásnak tágitása s

ujításáról szoktak megfélekezni hazánkban.

Kimutattuk már fennebb, hogy a nők felsőbb képzettségének s műveltségi, valamint társadalmi, s politikai körének szélesbítése a nyugati államokban immár egyik főkövetelményül ismertetik el. Nálunk minden életrevaló reform éveken át csak a papiroson hever anélkül, hogy testesítéséhez csak részben is mernének hozzányulni.

És mindennek okát hol találjuk? Egy fekete seregben, mely ráival az államra, mihelyt a sereg molyette eszméi ellen korszerű intézkedésekbe vágja fejszójét.

E sereg és az állam egymás mellett oly alapon, mint eddig, soká fenn nem állhatnak.

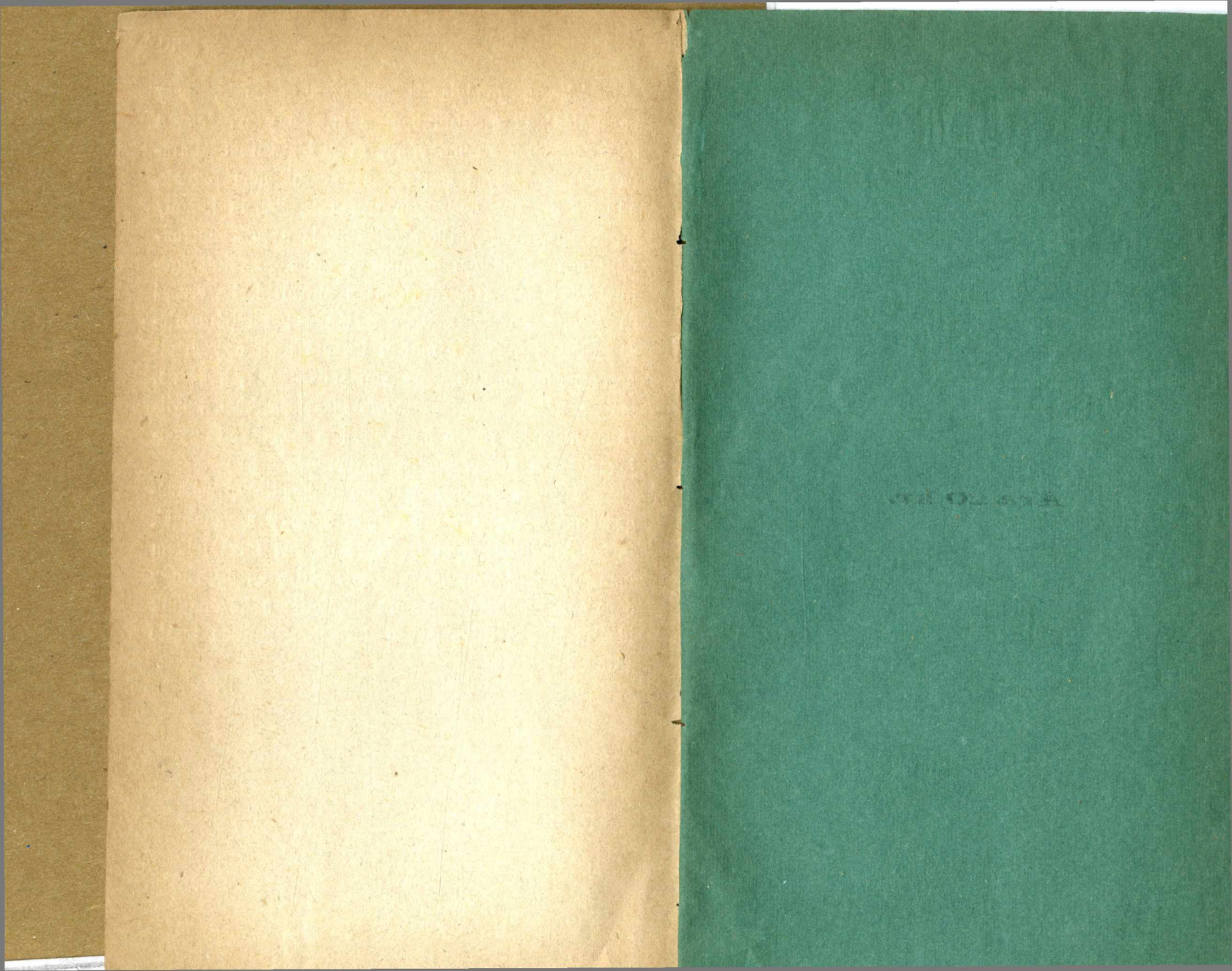
Mert ily alapon e kettő napjainkban épen az, ami volt az ó korban Róma és Carthago.

Egyiknek vagy másiknak megtört hatalommal kell a haladás szellemét képviselő tengeri ártól visszavonulnia.

A cultusministeriumnak feladata pedig az, hogy az állam hajóját az egyház csákláiba ne vonassa, hanem ellenkezőleg.

A lánglelkű Eötvös az állam csákláinak köteleit már fenni kezdette a XXXVIII. törvényzikk testesítésével, midőn utána egy oly kapitány ült a hajóra, ki csakis úgy tudta annak kormányzó kerékét forgatni, hogy az állam hajója párvonalban haladjon az egyház hajójával.

Igy aztán nem lehet csodálnunk, hogy azon

1000

Ara 20 kr.

2012

2002

2012

at [unclear] = 0/0/0/0

